

Sămănătorul

Revistă Săptămânală

Director: AUREL C. POPOVICI

SUMARUL :

- D. MIHALACHE. — Povestea Nevăstuicii.
C. TEODORESCU. — Sonet.
TRAIAN GH. STOENESCU. — O necunoscută (nuvelă tradusă după Paul Bourget).
ADRIAN G. LAZARIU — La Baia (sonet).
M. SĂULESCU — La țară (poezie).
ȘTEFAN BRABOYESCU. — Militarism sau Antimilitarism (recenzie).
N. C. SUSEANU. — Cântec.
C. TEODORESCU. — Sonet.
I. AMAN. — Cântec din Heine (poezie).
A. VANIJA. — Sonet.

Exemplarul 20 bani

„MINERVA“. — București.

„MINERVA“ INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI
EDITURA „MINERVA“
BULEVARDUL ACADEMIEI, 3. — EDGAR QUINET, 4. — BUCUREȘTI

A APĂRUT:

**VIATA
DE BOEM**

TRADUCERE DUPA
HENRI MURGER
de V. G. NALBĂ

PREȚUL : LEI 2.—

De vânzare la toate Librăriile

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTAȚIA

B-dul Academiei, 3,

BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL

În țară 10 lei

În străinătate 12 »

POVESTEA NEVASTUICII

A fost odată, ca nici odată; că de nu era, nu se povestea.

A fost, când o fi fost, c'altfel nici povestea noastră n'avea rost.

Pe acea vreme era într'un sat o nevestă tânără și frumoasă... a!... comedie mare!

Nu-i găsi ai pereche, de-ai fi colindat toată «Valafia»!

Eră naltă și mlădioasă ca o smicea de răchită; iar de sveltă ce era — îi cuprindeai mijlocul 'n palme!

Dar o vorbă din bătrâni: «Toate bune — una rea»! Așa și cu nevestica noastră... — adică nu a noastră, a bărbatu-său: Toate ar fi fost bune, dacă ea n'ar fi avut pe capu' ei două *madèle*; era *puturoasă*..... de-i păsa pământului pe unde călca ea.

Și *rea*.... de se făcea foc și otravă pentru nimica toată. — Și atunci în *vișia* necazului, să te fi păzit Cristos, că se făcea moarte de om.

Vai de pielea lui ce păția bietu creștin ăla de-și legase capu cu *tigoarea* asta de muier. — Că el săracu! era muncitor și străduitor, cum nu se mai putea. Muncia din zori și până'n noapte, până da pe brânci! Și să dea și el înainte barem d'o schioapă...?

— Ferit-a sfântul! Par'că stingea to-ot la pârjoale!¹⁾

Cămașa pe el era hartapale! Îțarii tot așa — erau *potlog*: aveau pe ei 20 de petece și 40 de găuri. Iar cojocului i-atârnavu șofilele, de par'că-l purtase naiba nu-umai prin stufuri de mărăcini! Se luase de gânduri bietul om!

Intr'o zi îi spunea și lui văru-său urmările nevestii lui.

— Aoleo, măi vere, nu e pe mâna mea! că de nu ți-aș face-o mai blândă ca o mieluşea, să nu mai port căciulă 'n cap! — Ai pus tu nițeluș *stichiu* pe ea?

— Copil ești, măi verișcane! Am încercat în toate chipurile: și cu bine, și cu rău.

¹⁾ Focuri aprinse (cu vâlvătăi).

Ei! nu e chip și pace! «Fierul rău» — să fie el al dracului — «or cât l-ai bate, din el nimic nu poți scoate»!

— «Hei! nu e așa măre vericule! Nevastă-ta nu e din ale cari «se dau pe brazdă» cu una cu două. Aia e alt soi...!»

Mă, pe nevasta care o fi a dracului, să iei restul din jug și s'o bați de trei ori pe zi — ca pe coasă! Vorba cântecului:

«Ia restul jugului
«Dă-i în cornu' capului»
«Sparge cuibu dracului!»

Că să-ți spun eu: «Mierea nebătuță, e ca moara neferecată»!

Dacă vezi că nu se bate de cuvânt, scutură-i *bulendrele*! Că unde dai, crește carne.

Cu d'ald'astea fă așa, ca să atârne în cântar, mai mult bătaia de cât vorba bună! până vei simți tu, că e destul. Pe urmă, las-o.

Atunci, vezi, că merge de bunăvoie — bine. Nu merge — dă-o pe ce-ai luat-o, că n'o fi lumea mâncată de lupi!»

Oftă bietul om de-și rupse baierile inimii și n'avu ce mai zice, de cât:

— E-he! măre frățioare! Ba, închină-te la D-zeu și zi așa: «Să te ferească Maica Domnului de neamu-al dracului de oameni. Asta, așa a fost și ea, și mă-sa, și bătrână-sa, și moaș-sa... pe ghiață... și tot neamul ei.

Dacă aș mai fi acum flăcău, când aș pleca să mă'nsor, n'aș mai căuta: nici zestre, nici frumușețe, nici... nimic, de cât: «*sămânță bună, de oameni*». Neamu'ăl bun, să-l iei din gunoiu să-l scuturi și să-l pui în sân la inimă; iar de neamu'ăl rău, să te scuturi și să-ți scupi în sân, mai abitir ca de «ucigă-l toaca!»

* * *

La început pusese și el — biet! — pisania pe femeie. O mai judeca — când și când — și cu făcălețu; tot socotind, vorba rumânului: Că «și-o veni și ea la urmă, ca iepurele»!

Dar, când văzu, că nevastă-sa e mai rea de cât o viespe d'ale îndârjite; că el îi zice ei *una*, și ea lui *zece*; iar când pune mâna pe *cociorbă*, dă și ea de svântă: — îi luă omu frica, de nici nu mai sufla înaintea ei!

Văzându-se golăneț în tot vacu, nu-l trecea primăvară să nu pună și el câte un petec de cânepă, tot socotind că i-o veni și nevستی-si niscăi toane mai bune și «s'o lua de casă» — ca Manda lu Ceapă! — Ți-ai găsit!

De cules, o culegea el! de topit în lac, tot așa; dar era al focului după ce-o scotea topită din lac și o aducea acasă!. Că, de! Ce era

să-i mai facă omul? S'o melițe el? Și s'o dărăcească?... Nu se putea: asta e treabă femeiască.

Dacă venia cu ea acasă, o făcea glugă 'n grădină, și acolo o bătea Dumnezeu! că i-o apuca zăpada tot glugă, de zicea și Pariza: boda-proste, iarna pe gerul de foc; că aci se culcușea ea cu dolofanii ei.

Iar dacă se 'mprimăvăra, cânepa tot aci i-o încremenea Sfântulețu, adăstând pân o da «bună ziua» cu cealaltă. — In sfârșit,... ce să vă mai spun eu?! Era mai rău ca aia de zicea:

— «Nu șt'... ce să mai fac surată
 «Că mi-e cânipioara coaptă
 «Și eu zac bolnavă moartă!
 — «Bărbațele-ascultă 'ncoa
 «Ia coasa și gresia,
 «Și-mi cosește cânepa!
 «Și mi-o tai mai de sus,
 «Să nu se țină de fus!
 «Și mi-o 'ntinde pe argea
 «Trage pământ peste ea
 «Până nu s'o mai vedea.
 «Că doar m'oiu mai alina!

* * *

«La Dumnezeu m'oiu ruga:
 — «Usucă-i Doamne mâna,
 «Cui samănă cânepa!
 «Numai când gândesc la ea,
 «Mi se scutură carnea!
 «Că n'o fi altă belea,
 «Mai mare la casa mea,
 «Ca inul și cânepa.
 «Astea mi-au scurtat viața!

Alte ori — chipurile — apuca de o melița. Pe urmă lua vrafu de fuioare și le asvârlia 'n pod, că le trebuia și bieților șoareci să facă cuib în ele.

Să-și mai aducă și ea aminte de ele să le dărăcească? — Ce, mâncase laur?

N'avea și dărăcite?. — de când era și ea fată mare și-și făcea țoale.

Dar pârdaľnica aia de furcă — of! arde-o-ar focu! — nu torcea singură!

Incotro ți-ai fi aruncat ochii: pe sub pat, pe după sobă, prin tindă... nu te împiedecai de cât de maldăre de fuioare și de sgrebeni.

— «Pân' și 'n fundu' pivniții,
 «Găsii târna cu călții,
 «Niște călți afurișiți
 «De 5 ani nedărăciți!»

Aşa-şi lăuda bietu creştin scula de nevestă.

* * *

Toate ca toate; dar să nu fi văzut în ochi furcă, cu caietul legat în ea şi cu fusul înfipt în caiet, că toate boalele dedeau peste ea; şi-ar fi fugit să scape de furcă, mai straşnic de cum fuge iepurele de ogar!

Pe bietul om incepu să-l muncească gândurile şi să-şi frământa mintea, cum să facă şi cum să dreagă, ca să scape de dracu.

De-atâta frământare şi necaz, cum şi de-atâta trai rău ce 'ndura cu 'nviforâta de nevestă, slăbise sârmanul de-ajunsesese ca un sfânt de pe părete!..

Când văzu însă, că ori cum ar da-o, cu asta nu-i chip de făcut bordei, stătu în loc şi-şi făcu cruce, că l-a păzit D-zeu de nevoie... că altu, *una* ii dedia şi 'nfunda ocna...! Pe urmă îşi luă o trăistoară cu merinde la spinare şi-şi luă lumea 'n cap.

Pâş-pâş, pâş-pâş, plecă 'ncotro l-o milui Dumnezeu.

Cât o fi mers el pe drum, nu ştiu. Ştiu atât, că după ce ostenise de nu-l mai ţineau picioarele, tocmai când se 'nfundase în inima unui codru, dete acolo peste o babă cu costiţa albă ca felia de caş. Când îl văzu aşa de trenţuros, şi prăpădit de-i suflai să cadă, dăhubit de drum şi el, sâracu! — o cuprinse o jale adâncă şi o milă de bietu creştin, de i se topia inima.

— Bună ziua, bătrânico.

— Mulţumim d-tale, măculiţă! Dar ce vânt te-a adus p'aici?

— Păcate de la nouă neamuri, măre bătrânico, le ispăşesc eu acum!

— Păi, nu mi le spui şi mie? că, mai ştii?... Ți-oiu fi şi eu de vr'un ajutor.

— Ba, ți-oiu spune, bătrânico, de ce nu? Dar... să mă ierți de 'ntrebare... aş vrea să ştiu şi eu, cine ești d-ta.

— Eu sunt *Sfânta Vineri*.

— Maică Sfântă Vineri pupa-ți-aş tălpile, zise călătorul nostru căzând în genunchi la picioarele sfintei, Dumnezeu m'a 'ndreptat aici. Fii bună şi te 'ndură de-ascultă şi păsul meu, că ți-o sta în putere, să mă cureți de chinul şi necazul cu care mă lupt de atâta amar de vreme!

Şi-i spuse: uite asta... asta, toată dandanaua din fir în păr, aşa cum v'o spusei eu pân' acum. — După ce sfârşi de povestit, Maica sfânta Vineri cu inima înduioşată de milă li zise:

— Bine, fiule. N'avea nici o grijă. Fii pe pace că te scap eu de ticăloasa ta de nevestă. Bagă de samă: Când te-i duce acasă, ai să

găsești înăuntru, o dihanie în patru picioare. *Acea lighioană, fiind-că nu-i nimeni alta decât nevastă-ta, se va chema nevăstuică.*

Răutatea din inima ei e, însă, așa de mare, că nici eu n'am ce-i face. *De aceea nevăstuica va fi în vecii vecilor, tot rea și 'nveninată: și va căuta mereu să se răsbune asupra omului, mușcându-i măcar vitele, dacă nu va putea să-l mușce pe el. Si vita mușcată de năvăstuică va muri înveninată, dacă omu nu s'o folosi de următorul singur leac: Să dea vitei să bea apă, care a fost trecută printr'un burduf, făcut tot din piele de năvăstuică.*

— Bine, Maică Sf. Vineri, spuseși c'o să-mi gădesc nevasta în casă prefăcută în năvăstuică; eu cum o să intru, la ea înăuntru? Nu sare la mine să mă muște?

— Ba sare, dacă n'ai face cum te-oi învăța eu.

Pân' a deschide ușa casii, sui-te întâi în pod; ia o furcă, leagă un caier în ea, înfîge și fusu 'n caer și pe urmă intră în cas' așa cu ea în mână.

Că nevăstuica ta, cât o trăi neam de neamu ei pe pământ, nici moartea, când o veni cu coasa să-i ia sufletu, n'o sperie, ca furca cu caierul!

Ea, când te-o vedea intrând cu furca 'n mână, va da busna pe ușă, și va fugi, de par'că ar fi scăpat din gura pușcii! Si cu chipu ăsta ai scăpat de dracu! Iar mai târziu, încolo, când îi simți vr'odată că ți s'a pripășit vr'o năvăstuică pe lângă casă, ca să te cotorosești de ea, înfîge pe acoalea pe-aproape de culcușul ei o furcă cu caer în ea și c'un fus; că năvăstuica când o vedea-o, se duce unde a tunat întâi.

— Sărut mâinile, Maică sfântă Vineri și rămâi sănătoasă! zise creștinul și porni către căscioara lui.

— Umbla sănătos, măicuță; și Domnu' să-ți ajute, în cele ce gândești.

— Să știi că dau un sărindar d'ale mari, când oiu vedea pe dracu urnit din casă. — Și... întinde-o la pas; băiete!

* * *

Acas' dacă ajunsese, urmă în totul povața mătușii.

Când băgă capu pe ușă, cu furca 'n mână, n'apucă să treacă pragu; și năvăstuica baști! pe ușă.

— Du-te fir'ai a dracului!... unde a dus mutu iapa, și țiganu cârlanu! Să te mai văd când mi-oiu vedea ceafa! Și să mai vii acasă, când te-oiu chema eu!

Și... dusă e și'n ziua de azi!

— Of! Doamne! oftă creștinu nostru ușurat. Bodaproste că-mi luași de pe piept o piatră de moară.

Ce-o fi mai făcut omu după asta, nu știu. Auz pe unii că s'ar fi însurat a doua oară cu o femeie vrednică și din neam bun de oameni, și că ar fi ducând-o, că ci-că trăiesc și azi -- ca banu'n punga săracului.

* * *

Toate bune, numai adu-ne Doamne și nouă câteva sfinte Vineri! Că, mulți creștini mai sunt și azi pe care-i «joacă în ciur, fără văcălie», nevestele lor rele și lenevoase! Și câte sărindare n'ar da și ei săracii! numai să-i curețe și pe ei, vr'o sfântă Vineri, de ele.

Iar eu, prinsei o puică.
— Nu e așa Moș Duică?
Tăiai coada puicii
Și spusei povestea năvastăicii.

D. MIHALACHE.

SONET

Tout songe a son réveil
(Alfred de Musset)

Din lumea 'nșelătoare a visării,
Ca fiul cel perdut acum revin,
Si fruntea poeăită mi-o înelin
Spre magul înțelept al nepăsării.

În versul meu, de azi: niciun suspin,
Niei sbueiumul amar al desperării;
Pe suflet eade negura uitării
Si erește 'n urmă-i geana de suspin.

Un dor târziu a fost — de pribegire —
Naiva-mi alergare dup'un vis;
Dar, vai, ce vinovată rătăcire!

Când geme-un neam în noaptea suferinții,
Ce drum mai demn 'nainte ți-e desehis,
De cât să-ți mântui frații și părinții!

C. TEODORESCU.

O NECUNOSCUTA

DE PAUL BOURGET

Cel din urmă cuvânt al acestui roman, mai de grabă presimțit, ghicit, decât băgat de seamă, înfăptuit poate de fantezia mea de melancolic visător, — îl voiu ști oare vreodată? dar ce-mi păasă! — Mi să întâmplă totuși uneori să mă gândesc la el mai mult chiar decât la întâmplările vieții mele, când anotimpul e întristat, ca și acum, și când toamna se lasă și în noi și'n afară de noi, în cerul de deasupra noastră cât și în cerul lăuntric al visărei, care își are ca și celalt, albastrul și norii săi... Revăd atunci, așa de lămurit ca și cum s'ar fi petrecut în ajun, întâia din cele trei întâlniri care vor sluji drept canava închipuirii mele.

Mă duceam în Germania, unde aveam să ascult un șir de opere de-ale lui Richard Wagner; nu mă grăbeam, și mă hotărâsem să-mi fac drumul cu mai multe opriri. Cel dintâi popas fu la Maney. Vroiam să văd aici tabloul de Delacroix care înfățișează moartea *Indrăznețului*. Văzui repede tabloul și în sfârșit muzeul și străbătui o frumoasă piață împodobită cu grilajuri de fier aurit, cu palaturile, fântânile, statuia, liniștea sa tihnită, spre a intra în verdea grădină, unde se sfârșia, și care, în acest finit de după amiază, era o oază de răcoare plăcută. Acest colțișor de parc era aproape gol de plimblători, dar când o deasă mulțime se îngământă pe sub copacii cei mari și de-alungul verdelor pajiște, nu voi fi băgat de seamă cred, decât pe cele două persoane de care îmi aduc aminte acum cu acel pătrunzător interes, care se leagă de obicei numai de fețele familiare. Aceste două chipuri, și mai cu seamă unul din ele, nu mi-au trecut și retrecut oare de sute de ori în pacea visării mele?

Cele două persoane întâlnite pe una din aleiele acestei liniștite grădini, era o femeie și un tânăr. Femeia era oacheșă, gingașă și plăcută, îmbrăcată într'una din acele haine de călătorie care mărturisesc de la întâia vedere rangul social al aceleia ce deține astfel taina de a fi frumoasă, chiar în oglinda unui han, — orice ar spune Alfred de Musset. Există o artă de-o delicată simplitate, pe care numai o doamnă din lumea mare va ști s'o practice, câtă vreme vor fi burgheze și doamne din lumea mare, adecă totdeauna. Acea purta o rochie de ștofă englezească cu pătrături, cu un fel de vestă mică ce de-abia îi desemna talia, și o tocă de aceeași culoare pusă pe mormanul de păr negru, bine strâns. Gulerul ei drept, cravata

lungă, mănușile brodate, cât și subțireii pantofi de lac, îi dedeau un aer cam bărbătesc, ce îi ședea destul de bine alături de farmecul așa de femeesc ce revărsa din ochii și zâmbetul ei. Ah! ochii ceia frumoși, cari ei singuri erau unul din cele mai pasionate, cele mai tainice romane! Ochii aceștia de femeie iubitoare mă făcură, fără voia mea, să urmez pe cei doi plimbători, sau mai bine s'o urmez. Ah! ochii ceia vii, de a căroro culoare nu mai mi-amintesc, căci nu le-am văzut numai privirea! Erau înnecați de-o fericire care se revărsa pe toată fața și sfârșea de a se arăta printr'un zâmbet de o dulceață dumnezeiască, printr'o părăsire a întregii sale ființe în umbletul ei. Se sprijinea de brațul însoțitorului ei, și se simțea că fiecă mișcare pe care o făceau împreună, îi împărțasea o dulce turburare. Nu mai era tânără. și deși frumusețea îi era pe deplin păstrată, expresiunea sigură a trăsăturilor feței era de ajuns să arate o deosebire de mai bine de zece ani între ea și acela pe care se părea că-l iubește așa de mult, și care numără două zeci și cinci de ani. Și el era plăcut la vedere, subțire, puțin cam palid, și oarecum recunoscător de iubirea ce i se arăta. Mișcărilor îi erau domoale, ochii lui răspândeau ochilor tovarășei, ca și zâmbetul său zâmbirei ei. Umblau alături, și îi urmam, căutând să ghicesc ce tainică întâlnire îi adusesse în această grădină de provincie. Era vădit că făceau parte din lumea mare, dintr'o viață de belșug și superioritate. Nu erau căsătoriți, căci depărtarea dintre vârste o arăta destul de lămurit. După timbrul glasului auzit în răstimpuri, aș fi luat-o prea bine drept o Englezoaică, dar oare se poate să-ți dai părerea asupra naționalității unei femei la vârsta aceasta, când face parte din această societate europenească ce amestecă așa de bine cele mai adânci deosebiri din rase? Mergeau mereu, când grăbind, când micșorând pasul, adânciți în vorbirea lor, și nebăgând de seamă pe nevinovatul spion care îi urmărea, și care se ținea pe urma lor, apropiindu-și în gând o întreagă existență de plăceri ascunse, invidiindu-i tânărului simțământul pe care îl insufla, și mai mult încă, femeii, simțământul pe care îl încerca. Cine n'a cunoscut această dorință, poate singură cu totul nobilă, — a unei turburări așa de adânci încât te socotești nevrednic de a o încerca în asemenea măsură?...

Trecuseră patru ani de-atunci, patru ani în răstimpul căroro privisem multe fisionomii omenești și luase parte la viața lăuntrică a multor suflete, în prada acelei ciudate curiozități a simțământului altuia, pe care vremea o mărește în loc s'o slăbească. În seara aceia eram la Paris, așezat într'unul din scaunele de orchestră a unei teatru de «genre», și, în timpul antractului, cercetam pe cei din sală

cu lorneta. Se dedea a cincizecea reprezentatie a unei operete la modă, și nu întâlneau, în teatrul acesta de vară, nici un chip cunoscut asupra căruia să pot pune un nume și un caracter. Și iată că lorneta mi se opri asupra unei loji de rândul întâi, în care se aflau un bărbat și o femeie, singuri, — bărbatul cam de vreo cincizeci de ani, greoiu, grosolan și cu fața mitocănoasă. Dar femeia? Oare unde mai văzusem obrazul acesta care se sprijinea acum pe mâna înmănușată? Unde, părul acesta? Dar în părul cel negru erau presărate câteva șuvițe albe, dar vinețea la înconjurarea ochii, dar nobilul chip păstra urma unor griji multă vreme îndurate și în jurul gurei nu mai flutura acel des zâmbet de fericire ca pe vremea când verdea grădina a orașului cea vechiu lăsa să treacă pe îndrăgostita și prietenul ei. Da, era ea, și cu toată pustiirea anilor, cu toată expresiunea de plictisită întipărită în trăsurile feții, recunoscui supt pălăria cu marginile aplecate, chipul de femeie pe care îl urmasem cu o privire așa de binevoitoare, supt toca de călătorie de aceiași culoare ca rochia.

Deci cu cine era în loja aceia a unui mic teatru unde, dacă ar fi fost pariziană, ar fi venit tocmai peste două luni? După cum altă dată nu stătusem la îndoială de a crede că se plimbă la brațul iubitului, de astădată nu stătui la îndoială de a crede că se află lângă bărbatul ei. Il privii pe omul acesta cu o curiositate deosebită și fără ironie. Dacă îi era nevastă, apoi ne părea că prezența ei lângă dânsul, îl lăsa cu totul liniștit și nepăsător. Rezemându-se în coate pe marginea roșie a lojei, cu toracele întipărit în redingotă, privea, și el, cu lorneta în sală, din când în când, făcea câteva observațiuni, apoi, resturnat pe spate, întins în fotoliu, căsca fără să se mai ostenească a-și pune la gură mâna lui largă și zdravănă. Cum nimenea nu veni în loja în timpul antractelor, mă făcu și mai mult să cred că erau străini, și cum femeia aceasta era așa de tristă, cum părea așa de plictisită, așa lipsită de orice veselie, ea pe care o văzusem așa de încântată și voioasă, mă gândii fără voe la tânărul pe care mi se păruse că-l iubea așa de mult. Unde se afla? Ce făcea? Murise, era dus, necredincios? Era oare între ei despărțirea cea de neînălăturat a mormântului sau aceia a voinței și mai de neînălăturat? Nu, nu ea îl părăsise cea dintâi. N'avea, vai! nici vârsta, nici mai ales sufletul părăsirilor. Dacă nu era statornică și credincioasă, apoi ochii ei știau de minune să mintă și prinsei să mă gândesc iarăș la romanul schițat odinioară de fantezia mea. Ajunsei la cele din urmă capitole ale lui, la acelea ale rupturei, când se schimbă într'un martiriu tot cecece altădată îi era bucuria inimei. Ghiceam acea

vreme grozavă când iubita nădăjduște și se desnădăjduște rând pe rând, când iubitul nu știe nici să mărturisească nici să ascundă schimbarea dragostei sale. Benjamin Constant arată în «Adolf» al său povestea uneia din aceste agonii. Eleonora groaznicului său roman are două fericiri în desnădejdea ei: e liberă să se dea pradă acestei desnădejdi și poate să moară, pe câtă vreme Eleonorele lumii urmează să trăiască și sunt nevoite să se înbrace, să iasă, să se ducă la bal, la teatru, la vizite, cu durerea lor cumplită în inimă.

* * *

Observațiunea are întâmplări și fericite și nefericite, mai adesea fericite, căci acela care are totdeauna ochii ațintiți prinde tot felul de amănunte pe care nu le pot vedea cea mai mare parte dintre trecătorii vieții, așa de asemănători trecătorilor străzii, prin nepăsarea și necuriozitatea lor. Oare le pot socoti ca pierdute ceasurile când așezat la masa unei ospătării, ghemuit în vreun colț al vagonului, în picioare pe tronul străzii, pretutindeni în sfârșit unde animalul omenesc poate fi văzut, oare le pot socoti ca pierdute ceasurile când mă îndeletniceam să cetesc pe cât mi-era cu puțință caracterul și soarta acestor fapte, despre care nu știam nimic, decât năpădirea sângelui în obraji, încredințările buzelor în zâmbet și al ploapelor în clipire, sunetul glasului, mișcările, vesmântul lor?... Pierdute? Câte odată îmi vine să cred că da, câte odată nu, și de bună seamă, că am fost sfătuit de ingerul meu cel bun atuncea când, sunt tocmai trei luni, m'apucai să mă plimb pe vaporul care merge de la Boulogre la Folkestone, în loc să privesc marea. Totuși marea aceasta liniștită era de un albastru dumnezeesc, acel albastru închis și plăcut pe care și-l ia în zilele ei frumoase, și care contrastează cu albastrul tot așa de plăcut, însă mai limpede, al cerului. Mă duceam în Anglia, și de pe acum puntea aceasta de vapor mă face să gust farmecul gărilor Londrei, multămită ciudățeniei vestmintelor, multămită obrazilor purpurii a unora dintre călători. De câte pahare de vin vor fi avut nevoie unii dintre supușii Măriei Sale Britanice ca să capete acea roșeață de vâpae a feții? Tocmai lângă unul dintre acești gentlemen cari par statua vie și mergătoare a apoplexiei, privirea-mi întâlni și cum îl văzui îl recunoscu pe tânărul din parcul dela Nancy, vechiul prieten al îndureratei străine pe care o zărisem la teatru seara trecută. Nu se schimbaseră mult.

Mustața numai i se îngroșase puțin. Păstra aceeași eleganță a trupului și mișcărilor, iară ochii, frumoșii ochii ai prietenei din grădina cea așa de verde, nu mai erau aici ca să-l învâle în mângâierea

lor nesfârșită. Lângă el, totuși, stătea o femeie tinerică, bălăe și frumoasă, însă de cea frumoasă pe care o dă vârsta și supt care se și întrezărea viitoarele sbârcituri și asprimea obrazului. Avea ochii albaștri, și dacă ochii albaștri sunt cei mai gingași, sunt totdeodată și cei mai reci, iar ai ei erau ca de ghiață. Oare unda luminoasă a turburării lăuntrice va fi trecut vre-o dată prin aceste luminițe? Cel puțin atunci, și ochii aceia și tânăra femeie rămâneau nesimțitori față de îndatoririle tânărului, care, vădit, era foarte îndrăgostit de tovarăsa sa. Îi vorbea cu atâta grijă de a se face plăcut, iar de abea se întorcea răspunzându-i din vârful buzelor subțiri rostite a fi într'o zi niște buze uscate și încrețite. Îi era iubită? Îi era soție? Inclinau mai mult pentru cea din urmă bănuială, din pricina aceluia aer de desăvârșită conveniență care se revărsa din întreaga ei făptură, vădit, înveșmântată de un croitor la modă, dar fără nimic din acel ceva din ființa-i, pe care ceialaltă, plimbătoarea dela Mancy, îl avea până și în cele mai mici mișcări. Ce-i drept, tocmai de ea mi-aduceam aminte, și pândii să zăresc pe fața necunoscutului tânăr o tristețe fugară, o părere de rău, o melancolie. Știam, cu toate că n'aș fi putut să-i spun nici numele, nici toată povestea, nici chiar patria, că fusese iubit, că acum nu mai era. Dar el părea ca și cum niciodată n'ar fi cunoscut ceasuri mai dulci în viața-i. Și la urmă, dacă iubea, după cum părea că arată, pe copila aceia rece și frumoasă, era oare mai fercit lângă ea decât lângă cealaltă, căci de ceialaltă fusese iubit mai mult de cât o iubise? Si la cea din urmă nu mă putui opri să mă gândesc într'una în aceste după-amieze posomorite ale morții anului. Ah! Cât aș fi dorit să mai întâlnesc în cale și ea să-mi încredințeze o spovedanie, pe care, fără indoială, niciodată n'a putut-o face, și pe care eu aș primi-o cu o turburare așa de dulce, cu-o evlavie aproape religioasă! Dar această spovedanie n'o voi primi, și voi urma multă vreme să mă simt prietenul necunoscut al unei dureri pe care voi fi înțeles-o, mângăiat-o, poate, prietenul necunoscut al unei prietene necunoscute și pe care n'o voi cunoaște niciodată.

TRAIAN G. STOENESCU.

L A B A I A

*Fugeau maghiarii măcinând pământul,
Sub ploaea 'nvrăbită din arcuri întinse
'Ce oprește din goana din hordele 'nvinse,
Mulți huni care-și sapă 'n Moldova mormântul.*

*Păreau ca vedenii în para cetății amrinse
Ce-orbiș pier în bezna să-ntreacă și vântul ;
Dar multor jivine le-neacă cuvântul,
In strînse găllejuri cu-arcanele prinse!*

*Arcășii din Neamțu, Hârlau și Orchei
Luat-au să ducă din groaznic prăpad
O ceată-n prizoană de Unguri mișei!*

*In frîntele resturi năvalnic răpad
Mănași de urgie, strigînd după ei :
Tu căne-n Moldova să nu te mai vad.*

ADRIAN GH. LAZARIU.

L A Ț A R Ă .

*Spre scară, către munte o turmă trece-alene
Domol talanga sună... In depărtări, târziu
Ies stelele mărunte clipind parcă din gene
Și colo 'un colț de bură, în valu-i argintiu...*

*Depart-acuma sue un deal, spre răsărit.
Se pierde'n haina serii, cu dealul împreună
Și-acu nimica nu e... Departe, liniștit,
In scăpatatul serii talanga doar mai sună...*

*Și pacea iar coboaru; și toate tac pe rînd...
— Odată dar mai sună talanga'n depărtări
O plângere ușoară pe văi cutremurînd.
Și farmecul de lună s'așterne pe cărări.*

*Ce liniște-i; — și iată, parcă nimic n'a fost
Și de când lumea parcă, mereu a fost așa...*

.....
.....

*«O turmă 'ntârziată trecu în fapt de seară
Talanga lin plângea.....»*

.....
*Va trece poate-odata spre munte o turmă, iară
— Apoi aceiași pace pe drum s'o așeză...*

*Dar va rămâne 'n urmă
Pierdut acelaș sunet, tot trist și plângător
De depărtare stâns...
Caci n'a trecut o turmă
Ci multe către munte... Și 'n veci în urma lor
Același glas a plâns.....*

M. SAULESCU.

«MILITARISM SAU ANTIMILITARISM?»

Sunt câteva zile de când d-l Locotenent I. Bengliu din Slatina, a dat la iveală o lucrare cu titlul de mai sus, în care cearcă a trata într'un cadru restrâns, o cestiune de un interes deosebit. — Dat fiind că această cestiune, dela o vreme, a început și la noi, să agite spiritele, prilejuind discuții, cari în loc să sublinieze vederi drepte, alunecă dese ori pe povârnișul atacurilor precipitate și deci pătimeșe, credem de cuviință a o face cunoscută și cetitorilor revistei, «Sămănătorul».

D-l Locot. I. B. sprijinit pe soluțiunile, aflate până acum, privitoare cestiunei militarismului, adică: acele cari l-au găsit în strânsă legătură cu legea evoluțiunilor societăților actuale, și acele cari l-au găsit într'o completă contradicție cu această lege, cearcă să dovedească, în limita constatărilor făcute — de partea cui stă dreptatea. — Tema e pe cât de frumoasă, pe atât de grea. — Urmărind de aproape pe autor, vom vedea dacă izbutește să ne dea o idee justă asupra părerilor emise până acum, și dacă în încheierile ce face nu se lasă stăpânit de considerente ce nu port pecetia obiectivității. — D-sa, pentru o mai lămurită pricepere a cestiunei, începe foarte bine prin

a consacra o bună parte din lucrare războiului. Punând alături argumentele pro și contra, ale pacifiștilor și apoloغيștilor, criticând și pe unii și pe alții, întru cât toți aduc în sprijinul ideilor lor un exclusivism de sectari, autorul păstrează până la sfârșit mijlocia.... Este aci ceva din planul urmat de Emile Faguet în studiul său asupra pacifismului; firește, într'o măsură restrânsă și lipsită de pretenție.

Războiul, a cărui origine se pierde în noaptea vremurilor — este după D-l Bengliu un rău trebuincios; sau cu alte cuvinte: «lupta izvorâtă din dorințele a două colectivități oare-cari, în care indivizi grupați, sunt legați de aceleași interese, tradiții, limbă, etc. și prin cari cu un minimum de sânge vărsat se poate ajunge la liniștea internațională; întru cât aserțiunea poate fi adevărată, ne-o va vedea cauzele cari pricinuesc războiul cum și urmările la cari dă n ștere.

Atingând cestiunea asupra clasificățiunii, din punctul de vedere al evoluțiunii în sine a războiului, care după Faguet este următoarea: războiul de jaf, de glorie, de cucerire. religios, economic și etnic, arată cum astăzi războiul trebuie socotit ca un mijloc, în contradicție cu vremile de demult, când era privit mai mult ca un scop. — Critică apoi o parte din motivele cari se găesc la baza lui, ca fiind, oare-cum, lipsite de temeinicie. — De pildă: *motivul religios, prădăciunile, capturarea femeilor și cucerirea națiunilor într'un stadiu de civilizație înaintată.* — Asupra acestui din urmă motiv justificările se pot împărți în: *politice, psihologice și economice.* — Autorii, partizani ai cuceririlor cu caracter economic, le justifică ca provenind din necesitatea unei expansiuni, produsă de un surplus de populație sau din necesitatea unei expansiuni propriu zis economică. — Totuși d-l I. B. găsește și în potriva acestui fel de cucerire un judicios și puternic argument; adică acela că orice națiune are dreptul necontestat, de a trăi ca ființă întreagă și de sine stătătoare, ceia ce îndreptățește pe Lagorgette să susțină că cucerirea este chiar mai mult de cât un furt, este o violațiune a unui bun mai prețios de cât toate bogățiile: *libertatea!*

Afară de aceste motive, însă, sunt altele cari prin însăși firea lor sunt îndreptățite, cum ar fi de pildă: Colonizarea, și apărarea individualității etnice a fiecărui națiuni, din analiza cărora ar rezulta că războiul constituie un fapt cu caracter juridic. D-l I. B. acceptă cu oarecare rezerve această părere și conchide astfel: «Caracterul juridic al războiului pentru a nu fi aparent, numai, se impun neapărat oarecari condiții cauzelor sale, și oarecari hotare conduitei și efectelor sale. Norma ar fi pentru cea dintâi condiție, ca un stat să nu an

gajeze o luptă până ce o nedreptate strigătoare nu 'l-a atins și până ce orice mijloc pacinic, ce s'ar fi putut întrebuița nu s'a încercat ; iar norma celei de-a doua condiție ar pica după sfârșitul războiului, învingătorul să nu poată pretinde de la cel învins, de cât ceea ce a format înainte de începerea ostilităților».

Printre susținătorii războiului, sunt unii cari aduc în sprijinul ideilor lor argumente nu prea puternice, ca : Embser, Garve, Humbold, Kant Richter și mai ales Nietzsche, care bazat pe teoria sa, a instinctelor, ajunge la concluzia că, nu prin pace și muncă se atinge fericirea ci prin război și victorie ; alți ca : Hartmann, Jouffroy și Lerminier susțin că fructele civilizației se datoresc în mare parte războiului, și aduc pentru întărirea acestei credinți, exemple din istorie ca : războaiele medice, al Peloponezului, cruciadele, etc. etc.

În sfârșit o categorie de apologiști printre cari : Benjamin Constant, Auguste Comte, Spencer, și Saint-Simon. spun că în adevăr războiul a servit progresului omenirii, astăzi însă, nu mai e trebuincios de oarece de la militarism, omenirea a trecut la industrialism.

Prin faptul că acești din urmă încearcă a dovedi că rostul războiului e provizoriu, că «tipul militar, fiind inferior celui industrial, cel d'întâi trebuie să evolueze către celalt» ne îndrituește să credem că mai curând, li s'ar fi convenit un loc în rândul pacifienților... moderați, de cât în acela al apologiștilor.

Ce este pacifismul ?

Dorința, pot zice unanimă, a unei înțelegeri și liniști universale, cu alte cuvinte abolirea războiului. E dorința aceasta realizabilă ? Da, zic pacifiștii, și au căutat să deslege problema, dând diferite soluțiuni. Până acum, însă, trebuie să mărturisim, că n'au adus nici un folos practic, de cât doar acela, de a ne fi dat spectacolul multicolor al unor întruniri sgomotoase, din cari să nu reiese de cât, doar, hipocrizie multă și sinceritate aproape de loc.

Soluțiunile aflate sunt în primul rând *arbitrajul*, adică un tribunal pentru pace, care să judece diferendele ce s'ar ivi între diferite state această soluțiune se împiedică, însă, de neajunsul ce l-ar putea crea executarea hotărârilor luate : «Jandarmul unui tribunal internațional ar trebui să fie o forță cu mult mai mare de cât acela întrebuițat în justiția internă ; echivalentul lui nu poate fi decât o armată respectabilă ca număr, ceia ce ar însemna să se creieze un stat mai presus de celelalte în care câțiva fericiți să poată dispune după plac de tot ceia ce-i împresoară».

Altă soluție ar fi *Liga neutrilor*, un adevărat sindicat al păcei, ai

cărei membri se legătuiesc *a lua armele*, unindu-se cu dubla sau tripla alianță în caz când una dintr'însele ar lua inițiativa unei rup-turi ; în sfârșit soluția lui Emile Faguet, care preconizează coalizarea statelor mici contra lăcomiei celor mari, ceia ce ar putea servi ca un serios contra-pond.

Din lupta aceasta dintre apologiști și pacifiști naște o întrebare.

Este războiul atât de trebuincios în cât să merite cuvintele apologetice ale celor d'întâi, sau este el atât de grozav încât să fie înlocuit printr'un tribunal internațional de arbitraj după cum susțin ceilalți? În adevăr, războiul luat în sine ca desfășurare pur sângerosă este o nebunie, un *râș roșu* cum îl botează Leonid Andreiew, o cădere în materialismul cel mai desgustător cum se exprimă marele Maupassant. D-l I. B. face aici greșeala că nu relevează nici o părere emisă cu privire la partea urâtă și dureroasă a războiului ; d-sa insistă numai asupra consecințelor ce decurg *după* el, adică asupra războiului ca fapt împlinit. De astfel aceste omisiuni (voite) se justifică întru cât autorul după cât se pare a ținut ca lucrarea să păstreze dela început până la sfârșit un caracter cu totul optimist.

Printre consecințele războaelor, cele mai importante sunt: *selecțiunea și militarismul*.

Autorul ridicându-se până la origina omului explică altfel selecțiunea : «La început strămoșul omului a fost un credincios locuitor al arborilor. Imprejurări neprielnice l-au obligat să se coboare pe pământ. Odată aci, s'a găsit în fața animalelor sălbatice cu cari urma să-și dispute dreptul de existență ; pentru aceasta simți nevoia întovărășirii cu alți semeni. Ca urmare a acestei întovărășiri își dezvoltă calitățile fizice și intelectuale, și ca o consecință a agresivității sale, luă naștere viața morală. Cu timpul diferitele grupuri se lovesc între ele din pricina intereselor opuse : o desfășurare a forțelor intelectuale se produse. Mai târziu nevoile crescând, grupele mici nu mai fură în stare să le răpună, și cercul lor se întinse pentru a cuprinde mai multe la olaltă. Astfel grupurile deveniră triburi, iar triburile, popoare.»

Mai departe, aducând în sprijinul tezei sale, părerile lui Vacher de Lapourge, Closon, Vilser, și alții, demonstrează că lupta dând putință unei selecțiuni individuale, și războiul pe aceia a unei selecțiuni colective, prin suprimarea lor «hotarele s'ar deschide necondiționat, străinii s'ar planta pretutindeni, și din încrucișeri continue ar ieși un amestec nehotărât de caractere, cu un ideal egoist și netolerant.

Ca rezultat al tutului considerațiunilor expuse până acum apare

militarismul socotit ca organ necesar să satisfacă războiul, ori propagarea ideilor pacifiste ar trebui să aducă sfârșitul războiului și al militarismului, zice Generalul Pedoya.

Analizând însă situația politică a diferitelor popoare vedem că această suprimare este cu neputință, întru cât prin deșteptarea la viață a conștiinței naționale la popoarele noi, în atingere cu interesele diferitelor națiuni existente, suprafața de ciocnire a tuturor cauzelor și-a înmulțit considerabil numărul punctelor periculoase.

Lupta aceasta împotriva războiului și în deosebi a militarismului, cu timpul a luat proporții îngrijitoare degenerând într'o adevărată rătăcire a oricărei drepte judecăți. În adevăr antimilitarismul dus la exces a dat naștere la antipatriotismul provăduit de pe tribunile congreselor dela Tivoli-Vauxhall, Nancy, Stuttgart de către faimosul Hervé și discipolii săi de tristă memorie.

D-l I. B. —, poate din același spirit optimist — nu ne spune nimic despre toate acestea; referindu-se doar la antimilitarismul pur, critică mijloacele ce priconizează pentru abolirea războiului și le găsește pe toate lipsite de temeinicie. Atât dezarmarea generală, limitarea armamentului, cât și arbitrajul sunt neraționale, știut fiind, că «creșterea puterii militare a unei națiuni, este a da de gândit, îndoit, celui mai îndrăsneț; *este o invitație apăsătoare către pace*».

După ce arată foloasele sociale și economice ale militarismului, asupra căror ar fi trebuit să stăruie mai mult, autorul schițează în câteva pagini, adevărata față subt care ar trebui să se prezinte militarismul.

Factorul de seamă al militarismului fiind alcătuit din ofițerime, norma de urmat ar fi cam astfel: Cursurile școalelor militare din București să se mărească la trei sau patru ani, cu condiție ca pe lângă cunoștințele speciale, viitori ofițeri să capete cunostințe generale mai aprofundate. Astăzi mai mult ca oricând, un ofițer trebuie să fie un bun pedagog pentru a putea învăța cu metodă oamenii ce-i sunt încredințați; un pun psiholog pentru a putea aprecia valoarea fie cărui om în parte; un factor cultural important în societate, pentru că oștirea de azi nu mai poate fi oștirea prejudețiilor de altădată când militarismul alcătua o castă deosebită. Ne mai spune că diferitele funcții și avansări să fie făcute în virtutea unei capacități reale; combate păcatul chițibușeriilor care duce la prea marele respect al formei în paguba fondului; desabrobă egoismul și mai ales spiritul de castă care stă în contraziceri cu principiul că armata face corp comun cu poporul întreg și tuturor acestor rele nu le găsește

un remediu mai nemerit decât într'o cultură aleasă, și sufletească și intelectuală.

În sfârșit, ca încheiere, arată încă odată că războiul fiind o necesitate impusă de spiritul vremilor, militarismul ca organ al lui — și firește, o garanție a păcii — este neapărat trebuicios.

Cam acesta ar fi cuprinsul cărței «*Militarism sau Antimilitarism*» pe care o recomandăm îndeosebi tuturor acelor care urmăresc deaproape mișcările social-democratice din apus și chiar dela noi

O singură obiecție i s'ar putea aduce d-lui I. B.

Alcătuind lucrarea într'un spirit mai metodic, ar fi trebuit să-i dea și o extensiune mai largă, cu explicații mai plastice, mai apropiate marelui public. Faptul că într'un cadru numai de 90 pg. a condensat un adevărat potop de argumente, citate și reflexii de altfel bine încheigate — cartea capătă un caracter științific prea silit și deci prea rece, ceiace credem că nu poate fi pe înțelesul tuturor.

ȘTEFAN BRABORESCU.

CÂNTEC

Ești frumoasă ca și luna
Răsărită 'n fapt de sară
Jar obrazii tăi, iubito,
Parcă's flori de primăvară.

Mititică stai în cale
Și prinzi fulgii de zăpadă.
Cum te joci, ridică ochii,
Soarele, ca să te vadă.

Nu căta, neștiutoare,
Cu priviri așa senine,
Către el, că'l faci sărmanul
Să coboare pân' la tine. -

N. C. SUSEANU.

SONET

*Argintul lunei nopților de Maiu,
Mireasma florilor de fraged crin ;
Albastrul dulce-al cerului senin,
Al fluturilor zbor zglobiu pe plaiu ;*

*Al mamei vers de leagăn cald și lin,
Blândeța ce-o pun îngerii în graiu,
Al zânelor din basme vechi alaiu,
În visul meu pe toate eu le 'mbin.*

*Dar, nu știi cum, în suflet simt un gol,
Ce cată să se umple cu amar
Și crește-al gândurilor negre stol ;*

*Căci tot mai mult un vis e visul meu
Și tot ce-aștept îmi pare în zădar,
De ce te depărtez de el mereu ?*

C. TEODORESCU.

CÂNTEC

din HEINE

*Drăgălașă pescăriță
Trage-ți luntrea la mal ;
Brațe 'n brațe re'nvia-vom
Mândrul trai patriarhal.*

*Pe-a mea inimă te-alintă —
Draga mea, pericol nu-i —
Tu ce-ți porți viața zilnic
Pe-adâncimea valului.*

*Inima 'mi e 'ntocmai mării :
Flux, furtuni și valuri ; dar
Dese ori zac în adâncu-i
Boabe de mărgăritar.*

I. AMAN.

SONET

*Eu vin din țara unde-i pururi soare
 Și unde pururi frunza'n codru cântă ;
 Eu vin la voi din țara cea mai sfântă,
 Cu cel mai sfânt popor dintre popoare.*

*Și'n țara voastră norii mă'nsăimântă,
 Și tânguirea codrului mă daore ;
 In țara voastră toți înspre văltoare
 Cu pas grăbit în hreamăt surd s'avântă,*

*Norod în cea din urmă clipă-a cieșii.
 — Și mândri-mi es în cale cântăreșii,
 Din strune vechi acorduri false plouă.*

*Din lumea celor cari au fost odată
 V'aduc acum lumină — adevărată !
 — Și 'n hohot răd aleșii vremii nouă.*

A. VANİJA.

AVIS

Grăbiți-vă și profitați de mare chilipir ; căci n'a fost, nici n'o să mai ie așa chilipir *ca, cu 40 bani* să luați cărți literare românești, format mare de câte 200—300 pagini din Colecția Șaraga, care se vindeau cu 1 leu exemplarul.

Biblioteci românești Șaraga, de câte 100 pagini *cu 15 bani volumul.*

Xenopol A D., *Istoria Românilor* în 12 volume mari de câte 275 pagini numai cu 7 lei toate 12 volume în loc de 18 lei.

Pentru domnii Institutatori, Învățători, Preoți, Notari și Primari, care cu puține parale pot să-și facă o Bibliotecă frumoasă, *le fac din aceste cărți plătibile în 4 rate lunare,* comenzi de la 25 lei în sus.

Cereți *gratuit* pachetul cu tot felul de cataloage de cărți, etc., la

Nicolai A. Petroff

Librar-Editor,

BÂ LAD. Str. Ștefan cel Mare No. 104—105.